Encyclopedia of Economic law Journal, 29: 21, 2022

Multiparty Arbitration in Intra-Corporate Disputes

Mohammad Rostami [1]
PhD. Student in Private Law, Faculty of Law & Political Sciences, Kharazmi University, Tehran
Bahram Taghipour [2]
Assistant Professor of private law, Faculty of Law & Political Sciences, Kharazmi University, Tehran

Received 2022/02/09 Accepted 2022/10/06

ABSTRACT
In the current era, the emergence of various types of Corporation and the expansion of their activities, has underlied the way for new legal issues regarding these individuals. One of these issues is the use of arbitration in intra-corporate disputes. Although arbitration in intra-corporate disputes is accepted in the legal system of most countries and is used in practice by many corporations, in some cases, this issue is associated with many complications due to the multiplicity of pillars or differences persons. One of the things that complicates the arbitration of internal disputes is when the arbitration is multiparty. For this reason, the present article examines multiparty arbitration in intra-corporate disputes. In this regard, after explaining the challenges of multiparty arbitration, the conditions for merging existing disputes have been examined. The findings of this study, based on a comparative study, indicate that in most legal systems, not only the use of general arbitration rules due to the specific characteristics of corporations, does not solve the existing challenges, but also there are not comprehensive rights and sufficient jurisprudence regarding these disputes.

Keywords: Merger of arbitration, Shareholders, Appointment of arbitrators, Intervention, Arbitration Procedures.

---

1 - Corresponding Author, Email:rostami205@yahoo.com
2 - Taghipour.bahram@khu.ac.ir

INTRIDUCTION

Arbitration, as one of the traditional ways of settling disputes, has always been the attention of commercial companies. One of the issues that are discussed today regarding to arbitration is the issues of related to "Multiparty arbitration". Multiparty arbitration in short, is a type of arbitration that deals with disputes of more than two parties; However, any multiparty arbitration dispute should not be subject to this type of arbitration; Rather, in this context, a distinction should be made between different types of multiparty disputes. Multiparty disputes are generally divided into two types; In the first situation, although the dispute has more than two sides, all parties can be divided into two groups based on their interests; That is, one group of petitioners and another group of petitioners in which the interests of the parties in each group coincide or are the same. In another situation, the dispute is such that the parties cannot be divided into two groups, the petitioner and the respondent, due to their different interests. According to the International Court of Arbitration (ICC), only in the latter type of disputes, multiparty arbitration can be proposed; Therefore, multiparty arbitration includes facing more than two parties with conflicting interests, and in cases where all parties to a dispute can be divided into two groups (the members of each of those two groups share interests with each other are the same), it will be one of the cases of bilateral arbitration.

Among the cases in which there is a multiparty arbitration context, are intra-corporate disputes. Intra-corporate disputes are the set of disputes between shareholders and directors, other shareholders or legal entities of the corporation, which are related to the formation, organization, activity and corporate governance; Therefore, the said disputes include a wide range of disputes between shareholders (with each other), shareholders and the legal entity of the corporation or other persons such as corporation directors.

PURPOSE OF RESEARCH

corporations are composed of several pillars and the difference between the pillars of the corporations can be a difference in which the parties have different interests; unlike the national courts, which, in terms of their

position and in accordance with the rights they operate, have efficient tools for managing disputes and dealing with related claims or their separation, arbitration Tribunals due to their structural weakness and their creative nature in the field of resolution and the comprehensive chapter of disputes are facing many challenges.

In addition, there are other challenges, such as: How to select arbitrators, the mechanism of notifying the arbitration parties, prevention of parallel proceedings and the possibility of merging related cases. These challenges arise mainly because the arbitration clause is generally mentioned in the articles of association of corporations; So that when a dispute arises in practice, the parties realize that the mechanism of filing a lawsuit is not clearly defined and clear. This issue can not only lead to the issuance of conflicting arbitration awards, but also since in multiparty arbitration the award issued for each of the parties can have an effective difference in the rights of the other parties, it can lead to the annulment of the issued awards.

Due to the fact that the occurrence of disputes of this type between the pillars of corporations is always possible, nowadays certain rules have been established in the legal system of some countries to regulate this issue. However, in Iran's legal system, there are no specific and precise rules regarding multiparty arbitration in intra-corporate disputes; So that this failure has caused many ambiguities regarding matters such as how to appoint arbitrators, the process of arbitration and the possibility of merging related arbitrations.

RESEARCH METHOD

Considering the existing ambiguities regarding multiparty arbitration in intra-corporate disputes, the current article will investigate and analyze multiparty arbitration in intra-corporate disputes with a comparative approach and descriptive-analytical method based on library studies.

FINDINGS

The findings of this article indicate that, due to its complexities, the use of multiparty arbitration in intra-corporate disputes is accompanied by

problems. In a division, they include: the appointment of arbitrators, the entry of third parties, compliance with the principle of equality of treatment, the principle of mutuality.

First: in cases where there are many arbitration parties, equal opportunity in choosing an arbitrator becomes somewhat difficult; because in intra-corporate disputes, all shareholders must have the opportunity to choose arbitrators; This is because if all shareholders do not have the opportunity to choose arbitrators, the appointment of these arbitrators can be against the consent of the shareholders who did not participate in the selection of arbitrators and can be considered as a challenge to arbitrability; Because this issue is among the rights that guarantee a fair trial in order to protect the interests of the shareholders; Also, in the legal system of Iran, there is no mechanism in this field, and the view of Iranian judicial procedure in this field is not clear. In the assumption that the parties to the dispute cannot agree on the appointment of arbitrators, although the legislator, in order not to invalidate the arbitration agreement according to Articles 459 and 460 of the Civil Procedure (enacted 2000) and Article 11 of the International Commercial Arbitration Law (enacted 1997), the court's involvement in this case is not specified. The parties have predicted, despite this, in order to speed up the arbitration process and prevent disputes, individuals can specify natural or legal persons as arbitrators or arbitration tribunal in addition to the arbitration clause in the corporate's articles of association or give over the selection of arbitrators to the courts explicitly, according to Article 455 of Civil Procedure.

Second: In some legal systems, most court rulings regarding intra-corporate disputes, even if one shareholder petitions a lawsuit alone, affect the rights of other shareholders; this is despite the fact that in most legal systems, third parties are not accepted in arbitration. This issue may impose unwanted effects on those legal systems (such as Iran's legal system) in which shareholders are not allowed to enter the arbitrators' proceedings directly in the form of a third party. In Iran's legal system, there is no specific provision regarding the mentioned question, and Article 26 of the International Commercial Arbitration Law and Article 475 of the Civil Procedure also

consider the adhesion of a third party conditional on the agreement of the main parties; While there is also the possibility of not agreeing to the entry of the mentioned persons; Therefore, this issue may cause problems such as issuing conflicting awards. For this reason, in order to prevent parallel proceedings that may happen following the filing of a separate lawsuit by some shareholders, it should be clearly stated in the arbitration agreement that other shareholders do not have the right to file a lawsuit before the end of the arbitration or court proceedings; also in cases where the merging of multiparty arbitrations is considered desirable, the existence of two conditions, including the agreement of all parties and the fundamental connection between the two disputes, is necessary.

Third: Since the directors have a superior position compared to the shareholders and the majority shareholders compared to the minority shareholders, this issue challenges the observance of the principle of equality of treatment. According to the New York Convention (enacted 1958), failure to comply with this principle can lead to refusal to recognize or enforce the arbitration award; However, Iran's legal system is silent in this regard; So that neither the international commercial arbitration law nor the civil procedure (enacted 2000), does not explicitly mention not respecting the principle of equality as one of the examples of annulment of the arbitrator's decision; Despite this, mandatory principles of proceedings are examples of public policy; Therefore, if the arbitrator did not respect the equality between the parties, which is one of the principles of the proceedings, the defendant can request the court to annul the award because it is against public policy, or request the annulment of the arbitrator's award according to Article 33 of the International Commercial Arbitration Law.

RESULT

Arbitration, as one of the dispute resolution mechanisms, has an important position in law; Despite this, the use of this mechanism in corporate law faces ambiguities and challenges; Because the corporation law, include a wide range of interested parties, the issuance of an enforceable decision in arbitration requires compliance with the rights of most parties; Therefore,

the discussion of multiparty arbitration in the intra-corporate disputes is importance. For this reason, this research has investigated the most important challenges of multiparty arbitration in such disputes and the conditions for merging of this type of arbitration. The studies carried out show that in most countries, including Iran, there are no comprehensive and complete laws and regulations regarding multiparty arbitration challenges in intra-corporate disputes, and only legislators and judicial procedures in some countries have dealt with this issue in a scattered manner; As a result, suggestions are made to minimize possible problems related to multiparty arbitration proceedings; Firstly, arbitration agreements must include mechanisms related to the notification and participation of shareholders and the selection of the arbitral tribunal to ensure that all parties participate equally in the arbitration proceedings; Second, the conditions and time of using mechanisms such as third party adhesion must be specified; Thirdly, regarding the parties to the arbitration agreement who do not participate in the proceedings of the arbitration proceedings and without good faith claim that they are not bound by the final award, in order to avoid such a situation, it should be clearly stated in the arbitration agreement that the decisions issued in such cases, obligate the parties who did not participate in the arbitration despite having the opportunity; Fourthly, regarding the joinder of parallel arbitrations and the use of the criterion of implied consent, based on a broad interpretation, consent to the joinder should not always be attributed to the parties to the dispute; Because overdoing this issue can reduce the popularity and efficiency of arbitration among dispute resolution methods.

REFERENCES

[1] Abedi Firoozjaei, Ebrahim. (2019). A speech on the philosophy of corporate law; Commercial Company, Creature of Spontaneous Order or Artificial Order?, Quarterly Journal of Private Law Studies, Volume 49, Number 1. (In Persian)

[2] Amir Moezi, Ahmad. (2009). International Arbitration in Commercial claims, Tehran, Dadgostar Publishing, Second Edition. (In Persian)

[3] Born, Gary. (2016), International arbitration: law and practice. Wolters

Kluwer.
[4] Christian, Borris. (2012) Arbitrability of corporate law disputes in Germany", German Arbitration Institute (DIS).
[5] Cremades, Bernardo M., and Ignacio Madalena. (2008). Parallel proceedings in international arbitration." Arbitration International 24.4.
[6] Giovanni M. Ughi. (1980). The Use of Arbitration Clauses in Governing Instruments of Corporate Entities as a Means of Settling Disputes among Shareholders or among Companies and their Shareholders. 8 Int'l Bus. Law.
[7] Holtzman, Robert A(2008). "The Role of Arbitrator Ethics." DePaul Business and Commercial Law Journal, 7(3).
[8] ICC Commission on International Arbitration.(1995). 'Final Report on Multi-party Arbitrations', in 6 ICC International Court Arbitration Bulletin, no. 1.
[9] Joneidi, Laia(2009). Execution of Foreign Commercial Arbitration verdicts, Tehran, Shahr-e Danesh, First Edition. (In Persian)
[10] Kashani, Javad and Sheykhiani, Mehdi.(2011). ICC Arbitration Rules on Multiple Parties, and Multiple Contracts, Bi-Quarterly Journal of Legal Research, No. 19. (In Persian)
[11] Khedri, Saleh. (2014). Procedural principle in International Commercial Arbitration, Quarterly Journal of Private Law Studies, Volume 44, Number 4. (In Persian)
[12] Khedri, Saleh. (2015). Fair Trial in International Commercial Arbitration, Comparative Law Studies, Volume 6, Number 2. (In Persian)
[13] Khodabakhshi, Abdullah. (2014). Arbitration Law and related disputes in judicial procedure, Tehran, Anteshar Co., Third Edition. (In Persian)
[14] Khodkar, Reza and Rahmati, Parviz. (2021). Majority Rule in Joint Stock Companies; Principles and Territory, Tehran, Anteshar Co., First Edition. (In Persian)
[15] Kondev, Dimitar. (2017). Multi-party and Multi-contract Arbitration in the Construction Industry. John Wiley & Sons.
[16] Lee, Joseph. (2017). "Intra-corporate dispute arbitration and minority

shareholder protection: a corporate governance perspective." Arbitration: The International Journal of Arbitration, Mediation and Dispute Management 83.1.
[17] Mafi, Homayoun and Tari, Hossein. (2015). Validity of Res Judicata of Arbitration Awards in the Iranian and American Law, Comparative Law Research, Volume 19, Number 4. (In Persian)
[18] Nana Adjoa Hackman.(2009). the Problem of Arbitration & Multi-Party / Multi-Contract Disputes: Is Court-Ordered Consolidation an Adequate Response? University of Dundee.
[19] Olivier, Caprasse. (2006). ‘The Setting up of the Arbitral Tribunal in Multi-Party Arbitration’, in International Business Law Journal, no. 2.
[20] Oluomi Yazdi, Hamidreza and Derakhshannia, Hamid.(2018) Court intervention in appointing an arbitrator; Legal Pathology, Judicial Procedure and Model Presentation, Quarterly Journal of Private Law Research, Year 6, Issue 22. (In Persian)
[21] Peter, Kraft. (2010) “German Federal Court of Justice refines the criteria for the admissibility of arbitration clauses: Bundesgerichtshof (II ZR 255/08) Case Comment” 13, 1 International Arbitration Law review.
[22] Raeschke-Kessler, Hilmar (2012) "The Arbitrability of Intra-corporate Disputes in a German GmbH–A Comment on OLG Frankfurt am Main, 2010." Essays in Honour of Hans Van Houtte/ed. by P. Wautelet, T. Kruger & G. Coppens. Oxford, Hart Publishing.
[23] Redfern, Alan, and Martin Hunter. (2015). Law and practice of international commercial arbitration. Sweet & Maxwell. Sixth Edition.
[24] Taghipour, Bahram and Abedi, Hossein.(2019). The approach of the Iranian legal system to the key features of the corporate governance system, Quarterly Journal of Private Law Studies, Volume 49, Number 3. (In Persian)
[25] Taghipour, Bahram. (2013). Confidentiality of Arbitration, Private Law Quarterly, Year 10, No. 2, (In Persian)
[26] Tahmasebi, Ali.(2015). Reflections on disputes Derived from the Perspective of Judicial Law, Bi-Quarterly Journal of Civil Law

Knowledge, Fourth Year, No. 2. (In Persian)

[27] Thomas, Lennarz.(2010). “Germany: GmbH shareholder disputes now arbitrable Case comment” 76, 2 Arbitration.

[28] Uyar, Aysel Cetinkaya. (2017). "Arbitration of Intra-Corporate Disputes in Turkish Law." Peter Lang Publishing.

[29] Wendy Kennett. (2013). “Arbitration of intra-corporate disputes” International Journal of Law and Management, vol 55, issue5.

[30] Yingvoragan, Pakorn. (2019). The Use of Arbitration in Corporate Disputes: International

داوری چندجانبه در اختلافات درون‌شرکتی

محمد رستمی[۱]
دانشجوی دکتری حقوق خصوصی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه خوارزمی، تهران
بهرام تقی‌پور[۲]
استادیار گروه حقوق خصوصی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه خوارزمی، تهران

تاریخ دریافت ۱۴۰۰/۱۱/۲۰ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۳/۲۰

چکیده

در عصر کنونی، ظهور انواع متعدد شرکت‌های تجاری و گسترش فعالیت آن‌ها، زمینه‌ساز طرح مسائل حقوقی جدید در مورد این اشخاص شده است. ازجمله این مسائل، استفاده از نهاد داوری در اختلافات داخلی شرکت‌ها است. باوجودآنکه داوری در اختلافات درون‌شرکتی، در نظام حقوقی بیشتر کشورها پذیرفته شده و در عمل نیز از سوی بسیاری از شرکت‌های تجاری نیز به‌کار گرفته می‌شود؛ اما در برخی موارد، این موضوع به دلیل تعدد ارکان یا اطراف اختلاف با پیچیدگی‌های فراوانی همراه است. یکی از مواردی که داوری در این نوع از اختلافات را پیچیده می‌نماید، زمانی است که داوری، چندجانبه باشد. به همین جهت مقاله کنونی با روش توصیفی-تحلیلی به بررسی چالش‌های موجود در داوری چندجانبه و شرایط ادغام اختلافات موجود، پرداخته است. یافته‌های این پژوهش بر مبنای مطالعه تطبیقی، دلالت بر آن دارد که در بیشتر نظام‌های حقوقی، نه‌تنها استفاده از قواعد عام داوری به علت ویژگی‌های خاص شرکت‌ها، راه‌گشای حل چالش‌های موجود نیست، بلکه قوانین جامع و رویه قضایی کافی در خصوص این اختلافات وجود ندارد.

کلیدواژه‌ها: ادغام داوری، سهامداران، تعیین داوران، ورود ثالث، آیین رسیدگی داوری.
طبقه‌بندی JEL: G39, J52.

---

۱ – نویسنده مسئول. ایمیل: Rostami205@yahoo.com

2 - Taghipour.bahram@khu.ac.ir

۱. مقدمه

نهاد داوری به‌عنوان یکی از شیوه‌های مرسوم حل‌وفصل اختلافات، علاوه بر اشخاص حقیقی، همواره موردتوجه و استقبال شرکت‌های تجاری نیز بوده است. یکی از موضوعاتی که امروزه در خصوص داوری مطرح می‌گردد، مسائل مربوط به «داوری چندجانبه»[1] است. «داوری چندجانبه» به‌طور خلاصه، نوعی از «داوری است که با اختلافات بیش از دو طرف سروکار دارد»(Olivier, 2006: 197)؛ بااین‌حال، هرگونه اختلاف چندجانبه را نباید مشمول این نوع داوری دانست؛ بلکه در این زمینه باید میان انواع اختلافات چندجانبه، تفاوت قائل شد. اختلافات چندجانبه در یک تقسیم‌بندی کلی بر دو نوع هستند؛ در وضعیت نخست اگرچه اختلاف، بیش از دو طرف دارد اما همه طرفین را می‌توان بر اساس منافع به دو گروه تقسیم نمود؛ یعنی یک گروه از خواهان‌ها و گروه دیگر از خواندگان که در آن اختلاف، منافع طرفین در هر گروه با یکدیگر، منطبق یا یکسان است. در وضعیت دیگر، اختلاف به‌گونه‌ای است که در آن، طرفین به دلیل منافع متفاوت نسبت به یکدیگر نمی‌توانند به دو گروه خواهان و خوانده تقسیم شوند (Kondev, 2017: 11). از نظر دیوان داوری بین‌المللی[2] تنها در اختلافات نوع اخیر، داوری چندجانبه می‌تواند مطرح شود؛ بنابراین، داوری چندجانبه، شامل مواجهه بیش از دو طرف با منافع متضاد با یکدیگر بوده (ICC Commission on International Arbitration, 1995: 26–50) و در مواردی که بتوان همه طرف‌های یک اختلاف را بر اساس اشتراک در منافع، در دو گروه (که اعضای هر یک از آن دو گروه با یکدیگر منافع یکسان دارند)، جای داد، از موارد داوری دو جانبه و عادی خواهد بود.

ازجمله مواردی که زمینه طرح داوری چندجانبه در آن وجود دارد، اختلافات درون‌شرکتی است.[3] اختلافات درون‌شرکتی، مجموعه اختلافات سهامداران با مدیران، دیگر سهامداران یا

1 - Multi-party arbitration

2 - International Court of Arbitration with the International Chamber of Commerce in Paris ('ICC')

۳ - برخی از چالش‌های مرتبط با داوری‌های چندجانبه، در قواعد داوری سازمانی مانند اتاق بازرگانی بین‌المللی (ICC) یا موسسه داوری آلمان یا در آیین داوری مرکز داوری اتاق بازرگانی ایران متعاقب تصمیم دیوانعالی فرانسه در خصوص پرونده زیمنس-داتکو حل شده‌اند؛ با وجود این در خصوص داوری‌های موردی (ad-hoc) قواعد داوری چندجانبه با ابهاماتی همراه است.

شخص حقوقی شرکت است که با شکل‌گیری، تشکیلات، فعالیت و حاکمیت شرکتی مرتبط است؛ بنابراین اختلافات مذکور، دامنه‌ی گسترده‌ای از اختلافات میان سهامداران (با یکدیگر)، سهامداران و شخص حقوقی شرکت یا اشخاص دیگر همانند مدیران شرکت را شامل می‌شود (Lee, 2017: 93).

شرکت‌های تجاری از ارکان متعددی تشکیل می‌شوند و اختلاف میان ارکان شرکت می‌تواند اختلافی باشد که طرف‌های آن، منافع متفاوتی دارند؛ به‌عنوان‌مثال اگر سهامدار یک شرکت، تمام سهام خود را به شخص ثالثی بفروشد و سهامداران دیگر به دلایلی (مانند عدم رعایت شرایط موجود در اساسنامه شرکت در خصوص فروش سهام به شخص ثالث) نسبت به این انتقال، اعتراض نمایند، اختلاف مذکور به چهار نفر شامل: سهامدار فروشنده سهام، خریدار سهام شرکت، سهامداران دیگر مدعی انتقال سهام به‌صورت غیرقانونی و شخص حقوقی شرکت (که لازم است بداند چه کسی سهامدار قانونی به شمار می‌آید)، ارتباط دارد (Raeschke-Kessler, 2012: 199). در این موارد، برخلاف دادگاه‌های ملی که به لحاظ جایگاه و متناسب با قوانین مورد عملشان، ابزارهای کارآمدی برای مدیریت اختلافات و رسیدگی توأم به دعاوی مرتبط یا تفکیک آن‌ها، در اختیار دارند، مراجع داوری به دلیل ضعف ساختاری و ماهیت ایجادی آن‌ها[1] در زمینه حل‌وفصل جامع اختلافات با چالش‌های متعددی مواجه می‌باشند (Kashani & Sheikhiani, 2011: 39).

علاوه بر این، چالش‌های دیگری، مانند: نحوه انتخاب داوران، سازوکار اطلاع طرفین داوری، پیشگیری از رسیدگی‌های موازی و امکان ادغام پرونده‌های مرتبط نیز در این خصوص وجود دارد. این چالش‌ها عمدتاً به این دلیل پیش می‌آید که به‌طورمعمول در اساسنامه شرکت‌ها، شرط داوری به‌صورت کلی ذکر می‌گردد؛ به‌طوری‌که هنگامی‌که در عمل اختلافی به وجود می‌آید،

۱ – اگرچه مطابق نظر اکثر حقوقدانان ماهیت قراردادی داوری، به‌عنوان یکی از مزایای آن عنوان می‌گردد؛ اما این موضوع نتوانسته است انتظارات لازم را داوری‌های چندجانبه برآورده سازد؛ به‌عنوان مثال یکی از گروه‌های کاری کمیسیون داوری بین‌المللی ICC در گزارش نهایی خود در خصوص داوری چندجانبه اظهار داشت: «مشکلات داوری‌های چندجانبه، همه ناشی از یک علت است؛ زیرا داوری برپایه یک قرارداد است که فقط اراده مشترک طرفین قرارداد می‌تواند به یک شخصی حق دهد تا در دیوان داوری علیه شخص دیگری اقدام نماید و آن شخص را موظف به حضور در مقابل خود نماید. هرچه تعداد این افراد بیشتر باشد، درجه مراقبت بیشتری نیز باید به‌کار گرفته شود تا اطمینان حاصل شود که هیچ یک از طرفین برخلاف رضایت خود در رسیدگی شرکت نمی‌کند». (Redfern, 2015:141)

طرفین متوجه می‌شوند که سازوکار طرح دعوی به‌درستی مشخص و واضح نیست. این مسئله نه‌تنها می‌تواند موجب صدور آرای داوری متعارض گردد، بلکه ازآنجایی‌که در داوری چندجانبه رأی صادره در خصوص هریک از طرفین می‌تواند در حقوق طرفین دیگر اختلاف مؤثر باشد، می‌تواند ابطال آرای صادره را به دنبال داشته باشد.

با توجه به آنکه وقوع اختلافاتی از این نوع میان ارکان یا اعضای شرکت‌های تجاری، همواره محتمل است، امروزه در نظام حقوقی برخی کشورها قواعد مشخصی برای نظم‌دهی به این مسئله، وضع شده است. بااین‌حال در نظام حقوقی ایران، قواعد مشخص و دقیقی در مورد داوری چندجانبه در اختلافات درون‌شرکتی وجود ندارد؛ به‌طوری‌که این نارسایی، موجب پیدایش ابهامات متعدد در خصوص مواردی چون نحوه تعیین داوران، فرآیند رسیدگی و امکان ادغام داوری‌های مرتبط، شده است.

با توجه به ابهامات موجود، بررسی این موضوع در قالب اثر پژوهشی مستقل، ضروری به نظر می‌رسد. بر این اساس مقاله کنونی با رویکرد تطبیقی و با روش توصیفی- تحلیلی و بر مبنای مطالعات کتابخانه‌ای به بررسی و تحلیل داوری چندجانبه در اختلافات درون‌شرکتی خواهد پرداخت. در این راستا ابتدا به بررسی چالش‌های موجود در خصوص داوری‌های چندجانبه در اختلافات داخلی شرکت‌ها پرداخته می‌شود و بعدازآن، امکان‌سنجی ادغام این نوع از داوری، موردبررسی قرار خواهد گرفت.

۲. چالش‌های داوری چندجانبه در اختلافات درون‌شرکتی

استفاده از نهاد داوری چندجانبه در اختلافات درون‌شرکتی با توجه به پیچیدگی‌هایی که دارد، با مشکلاتی همراه است. در یک تقسیم‌بندی کلی، مجموع مشکلات موجود به چالش‌های مرتبط با تشریفات رسیدگی و چالش‌های مربوط به اصول حاکم بر رسیدگی، قابل‌تقسیم است که به ترتیب، بررسی می‌شوند.

۲-۱. چالش‌های مربوط به تشریفات رسیدگی

مهم‌ترین چالش‌های داوری چندجانبه در زمینه تشریفات رسیدگی عبارتند از: تعیین داوران و ورود اشخاص ثالث.

۲-۱-۱. تعیین داوران

یکی از مشکلات عملی داوری چندجانبه، تعیین هیئت داوری است. در اختلافاتی که تنها دو طرف دارد و باید توسط هیئت داوری متشکل از سه داور حل‌وفصل شود، معمولاً هر یک از طرفین، داور خود را انتخاب می‌نماید و انتخاب داور سوم را به دو داور دیگر یا یک نهاد داوری واگذار می‌نماید. اعطای فرصت انتخاب داور به طرفین، این اطمینان را می‌دهد که هیئت داوری در کار خود متعادل خواهد بود.

اما در مواردی که طرف‌های داوری متعدد باشند، تعیین داوران با رعایت تعادل و برابری طرفین (فرصت برابر در انتخاب داور)، تا حدی دشوار می‌گردد؛[۱] زیرا در اختلافات درون‌شرکتی کلیه سهامداران باید فرصت انتخاب داوران داشته باشند؛ به این دلیل که اگر همه سهامداران فرصت انتخاب داوران نداشته باشند، تعیین این داوران می‌تواند برخلاف رضایت سهامدارانی باشد که در انتخاب داوران شرکت ننموده‌اند و می‌تواند موجب به چالش کشیدن داوری‌پذیری تلقی گردد؛ بنابراین این موضوع ازجمله حقوقی است که دادرسی عادلانه را در جهت حمایت از منافع سهامداران تضمین می‌نماید (Giovanni M, 1980: 191-192).

اهمیت رعایت فرصت برابر در انتخاب داور تا به آن حد است که بی‌توجهی به آن می‌تواند منجر به ابطال رأی داور گردد. همچنان که در پرونده شرکت داتکو[۲] دیوان عالی کشور فرانسه، اصل برابری طرفین در تعیین داوران را یکی از موضوعات مربوط به نظم عمومی دانسته و به دلیل فقدان فرصت برابر در انتخاب داور، رأی داوری را ابطال نمود (Hackman, 2009: 4). این موضوع در نظام قضایی بیشتر کشورها نیز مورد حمایت قرار گرفته است؛ به‌عنوان‌مثال در نظام قضایی ایران، برخی محاکم در آرای خود مقرر داشته‌اند: «در مورد تعیین داور مرضی‌الطرفین، یک طرف باید از طرف مقابل خواستار توافق و تراضی در تعیین داور مرضی‌الطرفین گردد نه

---

۱ - موضوع و بحث داوری‌های چند طرفه وقتی جایگاه دارد که داوری به عهده هیات سه نفره باشد و اگر تمام طرف‌های داوری موافقت بر داور منفرد داشته باشند، این بحث منتفی است. یا اگر تعداد داورها را بیش از سه نفر تعیین کرده باشند، باز هم سالبه به انتفاء موضوع است؛ زیرا هیات داوری به همان تعدادی تشکیل می‌شود که طرفین قرارداد داوری تعیین کرده‌اند (Amir Moezi, 2009: 217).

2 - Siemens AG/BKMI v Dutco Construction Company

آنکه با تعرفه شخصی به‌عنوان داور مرضی‌الطرفین، خواستار قبولی یا رد وی شود.»[۱] این عبارت دلالت بر آن دارد برای تعیین داور، موافقت همه اطراف اختلاف، ضرورت دارد.

حال در فرض پذیرش این مسئله، این پرسش مطرح می‌شود: در اختلافات داخلی شرکت‌ها علاوه بر موافقت همه اطراف اختلاف جهت تعیین داور، آیا انتخاب داوران نیاز به‌اتفاق آرای سهامداران یا سایر اطراف داوری دارد یا اکثریت آرای هر یک از اطراف کافی است؟

در پاسخ به این سؤال باید گفت: به‌عنوان یک قاعده کلی، حق طرفین در انتخاب داور به‌عنوان یکی از نتایج اصل اختیار طرفین در داوری محسوب می‌شود (Born, 2016: 171)، که اشخاص نه‌تنها حق ارجاع دعوی خود به داوری را دارند بلکه می‌توانند داور خود را نیز انتخاب نمایند؛ بنابراین برای تعیین داور یا داوران، اتفاق آرای هر یک از اطراف ضرورت دارد.

بااین‌حال، رعایت قاعده‌ی اتفاق آراء در انتخاب داور در برخی موارد، باید کنار گذاشته شود؛ ازجمله این موارد، تعیین داور یا داوران در اختلافات درون‌شرکتی است. این مسئله دلایل متعددی دارد که مهم‌ترین آن‌ها بدین شرح است: نخست آنکه، امروزه قاعده حاکمیت اکثریت آراء به‌عنوان یکی از قواعد بنیادین حقوق شرکت‌ها شناخته می‌شود (Abedi Firouzjaei, 2019: 84) و تصمیم‌گیری در حقوق شرکت‌ها عمدتاً بر مبنای این قاعده صورت می‌گیرد (نه اتفاق آراء)؛ زیرا قاعده اتفاق آراء جهت اتخاذ تصمیم و اداره بهینه امور شرکت و تحقق کارآیی، همواره قاعده مطلوب نیست؛ در مقابل، قاعده اکثریت در بیشتر موارد از کارایی لازم برخوردار است؛ ازآن‌جهت که سهامداران اکثریت در شرکت، مالک بخش اعظم سهام بوده و درنتیجه نفعی که به ایشان می‌رسد، بیشتر از نفعی است که سهامداران اقلیت در شرکت می‌برند. علاوه بر این، در بیشتر موارد، انجام یک عمل به سود برخی اشخاص و به زیان برخی دیگر است؛ درنتیجه سهامداری که تصویب یک عمل را به زیان خود می‌بیند از دادن رأی مثبت به آن امتناع می‌کنند؛ نتیجه این امر آن است که اتخاذ تصمیم در بسیاری از موارد غیرممکن می‌شود (Khodkar & Rahmati, 2021: 56-64)؛ همچنین در توجیه اعمال قاعده اکثریت باید افزود: با عنایت به ماهیت اساسنامه به‌عنوان یک قرارداد، سهامداران با امضای آن یا پذیره‌نویسی سهام شرکت به حاکمیت

---

۱ - دادنامه شماره ۹۳۰۹۹۷۰۲۲۱۵۰۰۴۲۸، شعبه ۱۵ دادگاه تجدیدنظر استان تهران، مورخ ۱۳۹۳/۰۴/۱۸

اکثریت آرا رضایت داده‌اند.

دوم آنکه، اگرچه اصل تساوی طرفین در انتخاب داوران به‌عنوان یکی از مسائل نظم عمومی شناخته شده است و همه طرف‌های توافقنامه داوری باید از حق یکسانی برای مشارکت در تشکیل هیئت داوری برخوردار باشند،[1] اما ساختار و ماهیت حقوق شرکت‌ها در برخی موارد، متفاوت از قواعد عمومی مندرج در حقوق قراردادهاست؛ زیرا همان‌طور که برخی از حقوقدانان بیان داشته‌اند: چهار قاعده بنیادین (شخصیت حقوقی، مسئولیت محدود، قاعده اکثریت، اختیارات نامحدود مدیران)، سازمان حقوقی شرکت‌های تجاری را می‌سازند و از طریق حقوق طبیعی (حقوق قراردادها یا نظم لیبرالی) نمی‌توان حقوق شرکت‌ها را تبیین نمود. مطالعه تاریخی حقوق شرکت‌ها، نشان دهنده این واقعیت اساسی است که سازمان حقوقی شرکت تجاری، ماهیتی جدید دارد و با نهادهای قدیمی قابل تطبیق نیست. همچنین با تحلیل دقیق قواعد بنیادین شرکت‌های تجاری، عدم‌کفایت حقوق قراردادها برای توجیه همه مسائل مربوط به شرکت‌های تجاری، آشکار می‌شود؛ چراکه برخی از این قواعد برخلاف اصل حاکمیت اراده سهامدار و برخی دیگر برخلاف اصل آزادی اراده اشخاص ثالثی که به‌نوعی از وجود شرکت متأثر می‌شوند، هستند (Abedi Firouzjaei, 2019: 84).[2]

درنهایت باید افزود: با توجه به تعریفی که از داوری چندجانبه‌صورت گرفته است، این نهاد،

1 - Siemens AG/BKMI v. Dutco Construction Company

۲ – در نظام قضایی ایران، برخی از دادگاه‌ها (با استناد به بند ۷ ماده ۴۸۹ و بند ۲ ماده ۴۸۱ قانون آیین دادرسی مدنی) در آرای صادره بیان داشته‌اند: «در صورت فوت یکی از طرفین قرارداد مشتمل بر شرط داوری، امر داوری زایل و بی‌اعتبار شده و موجبی برای اظهارنظر داور باقی نمی‌ماند. لذا رأی داوری که پس از فوت صادر شده محکوم به بطلان است»(دادنامه شماره ۹۲۰۹۹۷۰۲۲۰۱۰۱۷۱۰ مورخ ۱۳۹۲/۱۲/۱۲ شعبه ۱۵ دادگاه تجدیدنظر استان تهران). با وجود این، اعمال چنین تصمیماتی در خصوص حقوق شرکت‌ها با توجه به تحرک و پویایی قواعد شرکت‌ها هم از نظر شخصی (فوت اشخاص حقیقی) و هم از نظر موضوعی (انحلال ارکان داخلی شرکت) با چالش‌هایی مواجه است. همچنین در دادنامه شماره ۹۲۰۹۹۷۰۲۲۰۸۰۱۳۱۶ مورخ ۱۳۹۲/۰۹/۰۷ شعبه ۸ دادگاه تجدیدنظر استان تهران، مقرر شده است:«در صورتی که پس از خروج یکی از اعضاء از شرکت تعاونی، ماده‌ای مبنی بر لزوم ارجاع اختلافات به داوری به اساسنامه شرکت اضافه شود، این مقرره نسبت به اختلاف میان عضو خارج شده و شرکت (پرداخت ارزش واقعی سهام) اعمال نمی‌شود و دادگاه به این دعوا رسیدگی می‌نماید.» حال اینکه در خصوص التزام یا عدم التزام سهامداران دارای سهام بی‌نام شرکت به شرط داوری اضافه شده در شرکت با ابهام مواجه است؛ زیرا تشخیص تقدم یا تأخر انتقال سهام بر درج شرط داوری همواره با مشکلاتی مواجه است.

شامل مواجهه بیش از دو طرف با منافع متضاد با یکدیگر است؛ درنتیجه، برابری و تساوی هریک از دو طرف با منافع متضاد باید ملاک قرارگیرد نه تساوی تمامی اعضای یک گروه؛ زیرا در حقوق شرکت‌ها استفاده از قاعده اتفاق آراء در اکثریت موارد غیرممکن است؛[1] به دلیل آنکه چه‌بسا تعداد یک‌پنجم از سهامداران دادخواه به چندین هزار نفر برسد که بدیهی است اتفاق‌نظر آنان اگر غیرممکن نباشد، بسیار دشوار بود و در عمل اداره دادرسی را با دشواری‌هایی مواجه خواهد ساخت (Tahmasebi, 2015: 15).

سؤال دیگری که در خصوص تعیین داوران، مطرح می‌شود آن است در فرضی که اشخاص مذکور نتوانند در تعیین داوران توافق نمایند، برای برون‌رفت از این مشکل چه می‌توان کرد؟

در پاسخ باید گفت: در برخی از کشورها در جهت جلوگیری از بروز این مشکل، راهکارهای مشخصی وجود دارد؛ به‌عنوان‌مثال، در آلمان، برخی از دادگاه‌های فدرال برای اینکه رویه‌های آتی داوری در این خصوص با مشکلی مواجه نگردد، مقرر نموده‌اند: شرط داوری در اساسنامه شرکت باید شامل نام داوران یا شخص ثالث بی‌طرفی که داوران را مشخص می‌نماید، باشد تا نیاز به تفسیر آن شرط در آینده نباشد (Kraft, 2010: p3).

بااین‌حال در نظام حقوقی ایران، سازوکاری در این زمینه پیش‌بینی‌نشده و دیدگاه رویه قضایی ایران نیز در این زمینه مشخص نیست. در فرضی که طرفین اختلاف نتوانند در تعیین داوران توافق نمایند اگرچه قانون‌گذار در راستای عقیم نشدن قرارداد داوری مطابق مواد ۴۵۹ و ۴۶۰ قانون آیین دادرسی مدنی (مصوب ۱۳۷۹) و ماده ۱۱ قانون داوری تجاری بین‌المللی (مصوب ۱۳۷۶) دخالت دادگاه را در این مورد بدون تصریح طرفین پیش‌بینی کرده است، یعنی درواقع دخالت دادگاه در جهت تکمیل قرارداد داوری و مساعدت در به نتیجه رسیدن داوری است (Oluomi Yazdi &

۱ - در صورت پذیرش قاعده اکثریت این سؤال مطرح می‌گردد، آیا علاوه بر لزوم وجود اکثریت سهامداران یا مدیران جهت شروع فرایند داوری، آیا اکثریت مذکور باید در ادامه فرایند رسیدگی نیز وجود داشته باشد؟ به‌عنوان مثال اگر برخی از سهامداران یا مدیران بعد از شروع فرآیند رسیدگی از دعوای خود انصراف دهند، تکلیف داوران چیست؟ در خصوص دعاوی مشتق که قانونگذار یک پنجم دارندگان سهام را برای شروع رسیدگی لازم می‌داند، برخی از نویسندگان معتقدند: به جز شرایط خاص، باید شرط وجود دارندگان یک پنجم سرمایه را شرط حدوثی دانست که استمرارش برای دادرسی غیرضروری است (Tahmasebi, 2015: 15)؛ به نظر می‌رسد استدلال مذکور را نیز می‌توان در خصوص داوری در اختلافات داخلی شرکت‌ها پذیرفت.

Derakhshannia, 2018: 95)، باوجوداین در جهت تسریع در فرایند داوری و جلوگیری از ایجاد اختلاف اشخاص می‌توانند در کنار درج شرط داوری در اساسنامه شرکت‌ها، اشخاص حقیقی یا حقوقی را به‌عنوان داور یا مرجع تعیین داوری قید نموده یا به‌صراحت مطابق ماده ۴۵۵ قانون آیین دادرسی مدنی، انتخاب داوران را به دادگاه‌ها واگذار نمایند.

۲-۱-۲. ورود اشخاص ثالث

در برخی نظام‌های حقوقی، بیشتر احکام دادگاه‌ها در خصوص اختلافات درون‌شرکتی، حتی اگر یک سهامدار به‌تنهایی اقامه دعوی نماید در حقوق سایر سهامداران تأثیرگذار است؛ به‌عنوان‌مثال در نظام حقوقی آلمان، حکم دادگاه در خصوص دعوی یک سهامدار در شرکت با مسئولیت محدود[1] علیه مصوبات مجمع عمومی، نسبت به سایر سهامداران دارای اعتبار امر مختوم[2] است؛ بااین‌حال در نظام حقوقی این کشور به‌منظور حفظ حقوق سایر سهامداران، آنان در جهت حفظ منافع خود، حق شرکت در دادگاه به‌عنوان ورود ثالث را دارند (Borris, 2012,:161).

این در حالی است که در بیشتر نظام‌های حقوقی و قانون راهنمای آنسیترال، ورود ثالث در داوری پذیرفته نشده است (Mafi & Tari, 2015). این مسئله در آن دسته از نظام‌های حقوقی (مانند نظام حقوقی ایران) که در آن‌ها سهامداران به‌صورت مستقیم در قالب ورود ثالث، اجازه ورود به رسیدگی داوران را ندارند ممکن است آثار ناخواسته‌ای را به آنان تحمیل کند. در این صورت این سؤال پیش می‌آید اگر اکثریت سهامداران دارای سهام عادی، دعوایی را علیه مدیران شرکت طرح نمایند، آیا کسانی که فقط دارای حق تقدم سهام شرکت بوده و ذی‌نفع در این رسیدگی می‌باشند، می‌توانند وارد رسیدگی داوری شوند؟

در راستای حمایت از حقوق سهامداران، برخی از کشورها قواعدی را در این خصوص وضع نموده‌اند؛ به‌عنوان‌مثال، در نظام حقوقی هلند اگرچه اختلافات شرکتی قابلیت حل‌وفصل به‌وسیله داوری را دارند، اما زمانی که منافع سهامداران خواهان رسیدگی داوری، منافع اشخاص ثالث را تحت تأثیر قرار دهد، داوری‌پذیری با محدودیت‌هایی مواجه است (Kennett, 2013: 344). چنین

1 - Gesellschaft mit beschränkter Haftung (GmbH).
2 - Res judicata effect of arbitral award

حمایت‌هایی در نظام حقوقی آلمان نیز وجود دارد؛ به‌طوری‌که آگاهی سهامداران از رسیدگی داوری به‌عنوان حداقل شرایط لازم برای ارجاع به داوری در راستای تضمین حقوق سهامداران، توسط دادگاه فدرال آلمان تعیین شده است؛ به این معنا که استفاده از داوری و فرصت حفاظت از منافعشان در هر یک از مراحل دادرسی به رسمیت شناخته شود؛ اگرچه سهامداران، قصد شرکت در فرایند داوری را نداشته باشند، ملزم به رأی داوری خواهند بود؛ زیرا سهامدارانی که رسیدگی داوری را تصدیق می‌کنند، اما تمایلی به شرکت در فرایند آن ندارند فرض خواهد شد که با رسیدگی اختلاف در داوری موافقت نموده‌اند؛ بنابراین شرط مذکور، با هدف ایجاد حمایت قانونی از اثر اعتبار امر مختوم برای مابقی سهامداران و همچنین نسبت به دادگاه است (Yingvoragan, 2019: 22-23).

در نظام حقوقی ایران، مقرره‌ی مشخصی در خصوص پرسش مذکور وجود ندارد. ماده ۲۶ قانون داوری تجاری بین‌المللی و ماده ۴۷۵ قانون آیین دادرسی مدنی نیز ورود ثالث را مشروط به موافقت طرفین اصلی می‌دانند؛ درحالی‌که امکان عدم موافقت با ورود اشخاص مذکور نیز وجود دارد؛ بنابراین این موضوع ممکن است موجب بروز مشکلاتی چون صدور آرای متعارض شود. به همین جهت برخی نویسندگان بر این عقیده‌اند: به‌منظور جلوگیری از رسیدگی موازی که ممکن است به دنبال اقامه دعوی مجزای برخی از سهامداران، اتفاق بیفتد، باید در موافقت‌نامه داوری به‌صراحت قید گردد که سایر سهامداران حق اقامه دعوی قبل از ختم داوری یا رسیدگی دادگاه را ندارند (Kraft, 2010: 3).

حال با توجه به نظر مذکور این سؤال مطرح می‌شود، آیا امکان سلب حق اقامه دعوی توسط سهامداران در اساسنامه شرکت وجود دارد؟

در پاسخ به سؤال فوق باید گفت: مستفاد از ماده ۹۵۹ قانون مدنی امکان سلب حق به‌صورت جزئی توسط قانون‌گذار ایران مورد شناسایی واقع شده است؛ درنتیجه با توجه به ماهیت قراردادی اساسنامه و عدم منع قانونی، امکان سلب حق اقامه دعوی به‌صورت جزئی در اساسنامه شرکت فاقد منع قانونی است؛ در همین راستا برخی محاکم ایران بیان داشته‌اند: «نظر به اینکه رابطه حقوقی طرفین ناشی از اساسنامه شرکت مذکور بوده که اصالت و صحت آن محل بحث و اختلاف نیست و اساسنامه مذکور با رعایت مواد ۹۴ الی ۱۱۵ قانون تجارت بین شرکا تنظیم شده و همان‌گونه که قراردادهای خصوصی بین افراد درصورتی‌که مخالف صریح قانون نباشد نافذ و معتبر می‌باشد،

شرط ضمن آن نیز نافذ و لازم الاتباع است»؛[1] بنابراین اگر در اساسنامه شرکت به‌صراحت قید گردد، در صورت طرح یک موضوع خاص از دعوی توسط سهامداران، سایر سهامداران حق اقامه همان موضوع را قبل از ختم داوری یا رسیدگی دادگاه ندارند (مانند دعوای سهامداران در خصوص تقسیم سود در فرایند داوری در حال رسیدگی)، سهامدارانی که از ابتدا در فرایند داوری شرکت ننموده‌اند نمی‌توانند موضوع مذکور را در دادگاه طرح نمایند.

امروزه در نظام حقوقی برخی کشورها سازوکارهای مشخصی برای جلوگیری از این مشکل ایجاد شده است؛ به‌عنوان‌مثال در نظام حقوقی آلمان در شرکت‌های با مسئولیت محدود[2] که با تعداد کمی سهامدار ایجاد می‌شود، چهار شرط برای به دست آوردن رأی نهایی قابل‌اجرا در داوری‌های چندجانبه در اختلافات داخلی شرکت، ضروری است؛ در همین راستا دادگاه فدرال آلمان[3] در سال ۲۰۰۹ حداقل استاندارد تشریفات رسمی رسیدگی (اصول آیین دادرسی)[4] مربوط به حقوق سهامداران که مرتبط با داوری‌پذیری اختلافات داخلی شرکت می‌باشد را مشخص نموده است. این الزامات جامع شامل چهار رکن است؛ نخست آنکه تمام سهامداران باید با شرط داوری موافق باشند؛ اگر شرط داوری از ابتدا بخشی از اساسنامه شرکت باشد، مشکلی ایجاد نمی‌کند؛ زیرا این موارد باید توسط کلیه سهامداران مؤسس شرکت، امضا و موافقت گردد؛ اما اگر قرار باشد شرط داوری بعداً در اساسنامه یک شرکت موجود درج گردد، اتفاق آرای سهامداران لازم است؛ زیرا هیچ‌کسی را نمی‌توان بدون رضایت خاص، از حق دادرسی در دادگاه‌های دولتی محروم نمود.

دوم آنکه مدعی نه‌تنها باید خوانده را برای درخواست داوری مطلع نماید؛ بلکه باید سایر سهامداران را نیز برای شرکت در داوری آگاه کند تا از ابتدای تشکیل دیوان داوری، فرصت شرکت در داوری را داشته باشند؛ همچنین بند داوری باید شامل سازوکاری برای معرفی یک داور مشترک با اکثریت آرا در صورت وجود بیش از یک خواهان یا خوانده باشد.

سوم آنکه، اگر یک سهامدار تصمیم بگیرد در مراحل اولیه داوری (از قبیل تعیین دیوان

---

۱ – دادنامه شماره ۹۲۰۹۵۳، شعبه ۱۸۵ دادگاه عمومی حقوقی استان تهران، مورخ ۱۳۹۲/۱۰/۰۹

2 - Gesellschaft mit beschränkter Haftung (GmbH).

3 - German Federal Court of Justice

4 - Due process of law

داوری) شرکت نکند، باوجوداین باید در هر مرحله بعدی قبل از صدور رأی نهایی امکـان پیوسـتن بـه رسـیدگی داوری را داشـته باشـد؛ همچنـین خواهـان یـا دیـوان داوری بایـد سـهامداران غیـر شرکت‌کننده در داوری را با ارائه خلاصه‌ای از گزارش‌های تبادل شده، دستورهای دادرسی صـادر شده و اظهارات شاهد یا کارشناسان، به‌طور کامل از روند داوری مطلع سازند.

چهارم آنکه به تمامی اختلافات مربوط به موضوعات مشابه کـه در حـال داوری اسـت بایـد بـه جهت جلوگیری از صدور آرای متفـاوت، در یـک دیـوان داوری رسـیدگی شـود؛ درنتیجـه هـیچ رسیدگی موازی در کنار فرایند رسیدگی فعلی انجام نمی‌گیرد و صدور آرای متعدد و متعـارض را غیرممکن خواهد ساخت (Raeschke-Kessler, 2012: 199)؛ بنابراین در حقوق ایران نیز اگرچـه با توجه به قاعده اکثریت لزومی به‌اتفاق آرای سهامداران، جهت درج شـرط داوری وجـود نـدارد، اما سه مقرره دیگر را می‌توان در ذیل شرط داوری در اختلافات داخلی شرکت‌ها قرار داد.

۲-۲. چالش‌های مربوط به اصول حاکم بر رسیدگی

فرآیند داوری از اصول متعددی تبعیت می‌نماید که ارتباط تنگاتنگی با یکدیگر دارند. با توجـه به اینکه اجرای برخی از این اصول در داوری در داوری‌های چندجانبه با چالش‌هـایی همـراه اسـت در این قسمت به بررسی چالش‌هـای داوری چندجانبـه در مواجهـه بـا مهـم‌تـرین اصـول حـاکم بـر رسیدگی، شامل: اصل برابری در رفتار، اصل ترافعی بودن و اصل محرمانه بودن، پرداخته می‌شود.

۲-۲-۱. اصل برابری رفتار

اصل برابری رفتار که پس از اصـل اختیـار طـرفین در داوری (بـه‌عنـوان نخسـتین اصـل قـانونی قابل‌اعمال در رابطه با رسیدگی داوری)، اجرای آن ضـرورت دارد (Redfern & Hunter, 2015: 356) در ماده ۱۸ قانون داوری تجاری بین‌المللی ایـران مـورد تأکیـد قـرار گرفتـه اسـت. نخسـتین چالشی که این اصل با آن مواجه است، موقعیت برتر برخی ارکـان یـا اشـخاص مـرتبط بـا شـرکت است؛ درواقع، ازآنجایی‌که مدیران نسبت به سهامداران و سهامداران اکثریت نسبت بـه سـهامداران اقلیت از موقعیت برتری برخوردار هستند، این مسئله، رعایت اصل برابری رفتار را با چـالش مواجـه می‌کند.

چالش دیگری که در ارتباط با این اصل وجود دارد، تعیین داور مستقل و بی‌طرف اسـت؛ زیـرا

تحقق اصل برابری در داوری مستلزم استقلال و بی‌طرفی داور نسبت به طرفین، وکلای آنان و سایر اشخاص مرتبط با پرونده است. از نظر بیشتر نویسندگان، داور نه‌تنها باید واقعاً مستقل و بی‌طرف باشد بلکه باید مستقل و بی‌طرف به نظر آید (Redfern & Hunter, 2015: 354)؛ درواقع داوران نه‌تنها باید در هر موردی که رسیدگی و تصمیم‌گیری می‌کنند کاملاً عاری از جانبداری باشند، بلکه در ظاهر نیز باید عاری از هرگونه تعصب بوده و رفتارهایی که دلالت بر جانبداری دارد را از خود نشان ندهند (Holtzman, 2008: 482). عدم رعایت این موارد می‌تواند، استقلال داور را مخدوش و اصل برابری رفتار را نقض کند. در برخی موارد، تشخیص تأثیر ارتباط بر استقلال داور، آسان است؛ مانند زمانی که داور، نفع شخصی درنتیجه دعوا داشته باشد؛ به‌عنوان‌مثال، وی خودش سهامدار یکی از شرکت‌های طرف اختلاف باشد. این موضوع در نظام قضایی انگلستان در پرونده قدیمی و معروف شرکت دیمنس[1] که در آن، شخص رسیدگی‌کننده، سهامدار عمده شرکت تجاری طرف اختلاف بود، موجب جرح داور گردید. در مقابل در برخی موارد، تشخیص تأثیر ارتباط بر استقلال داور، بسیار دشوار است؛ به‌ویژه در شرکت‌های سهامی عام که با وجود تعداد بی‌شماری سهامدار و داشتن سهام بی‌نام، حتی تعیین داور مستقل و بی‌طرف در عمل دشوار می‌باشد.

سؤالی که در اینجا مطرح می‌شود آن است آیا در مواردی که اجرای دقیق اصل برابری رفتار برای داوری در اختلافات درون‌شرکتی، مانع محسوب می‌شود، می‌توان آن را نادیده گرفت؟ آیا عدم رعایت آن، ضمانت اجرا دارد؟

در پاسخ باید گفت: مطابق کنوانسیون نیویورک (مصوب ۱۹۵۸)، عدم رعایت این اصل می‌تواند منجر به خودداری از شناسایی یا اجرای رأی داوری گردد (New York Convention, Article V.1(b))؛ بااین‌حال نظام حقوقی ایران در این زمینه، ساکت است؛ به‌طوری‌که نه در قانون داوری تجاری بین‌المللی و نه در قانون آیین دادرسی مدنی (مصوب ۱۳۷۹)، به‌صراحت به رعایت نکردن اصل مساوات به‌عنوان یکی از مصادیق ابطال رأی داور، اشاره نشده است. باوجوداین همچنان که برخی از نویسندگان گفته‌اند: اصول اجباری دادرسی از مصادیق نظم عمومی می‌باشد؛

1 - Dimes v. Grand Junction Canal, (1852).

بنابراین اگر داور مساوات میان طرفین را که از اصول دادرسی است، رعایت نکرده باشد، محکوم‌علیه می‌تواند به دلیل اینکه رأی صادره مخالف نظم عمومی است، ابطال آن را از دادگاه بخواهد (Joneidi, 2009:257) یا با عنایت به ماده ۳۳ قانون داوری تجاری بین‌المللی که یکی از مصادیق درخواست ابطال رأی داور است، خواستار ابطال آن گردد.[1]

۲-۲-۲. اصل ترافعی بودن

دومین اصلی که در زمینه داوری‌های اختلافات درون‌شرکتی رعایت آن در برخی موارد، دشوار است، اصل ترافعی بودن داوری است. برای تحقق رسیدگی ترافعی به‌عنوان یکی از ارکان دادرسی منصفانه در داوری، لازم است هر یک از اصحاب دعوا از وظیفه و نقش خود آگاه باشد و از عهده انجام صحیح و به‌موقع آن نیز برآید. یکی از ارکان تحقق رسیدگی ترافعی از سوی داور، ابلاغ مناسب و اعطای فرصت دفاع است (Khedri, 2014: 539)؛ به همین جهت، تسلیم رأی در موضوع داوری، موضوعیت دارد. هدف قانون‌گذار در تعیین مهلت برای داور جهت تسلیم رأی، پرهیز از مداخله سلیقه‌ای است. تسلیم رأی درواقع تاریخ ابلاغ رأی داور خواهد بود؛ به‌عبارت‌دیگر چون رأی داور جزء اسناد عادی محسوب می‌گردد و این امکان وجود دارد که رأی خارج از مهلت مقرر اصدار یافته و تاریخ صدور به قبل از انقضای مهلت معین شده باشد، مقنن به‌ضرورت تسلیم رأی داور تأکید کرده و آن را به‌عنوان تاریخ انقضای رأی قلمداد نموده است.[2] این مسئله از نظر حقوقی نیز دارای آثار است؛ زیرا تا زمانی که ابلاغ رأی داور به شیوه صحیح انجام نپذیرد، درخواست ابطال رأی داور نیز فاقد وجاهت قانونی است.[3] علاوه بر این، با توجه به آنکه عدم ابلاغ شروع فرایند رسیدگی داوری، امکان دفاع به‌موقع برای طرف اختلاف را دشوار یا ناممکن می‌سازد، دادگاه‌ها در پرونده‌هایی که داور فرصت دفاع به هریک از طرفین نداده باشد،

---

۱ – قسمت «و» بند ۱ ماده ۳۳ قانون داوری تجاری بین‌المللی، مقرر می‌دارد: «ترکیب هیات داوری یا آیین دادرسی مطابق موافقتنامه داوری نباشد و یا در صورت سکوت یا عدم وجود موافقتنامه، مخالف قواعد مندرج در این قانون باشد.» یکی از قواعد مندرج در این قانون، رعایت مساوات بین طرفین بوده که در ماده ۱۸ به آن تصریح شده است.

۲ – دادنامه شماره ۹۲۰۹۹۷۰۲۲۱۵۰۱۷۱۸، شعبه ۱۵ دادگاه تجدیدنظر استان تهران، مورخ ۱۳۹۲/۱۲/۱۸

۳ – دادنامه شماره ۹۳۰۹۹۷۰۲۲۱۵۰۰۶۹۶، شعبه ۱۵ دادگاه تجدیدنظر استان تهران، مورخ ۱۳۹۳/۶/۲۲

در بطلان رأی داور تردید نمی‌کنند؛ به‌عنوان‌مثال در نظام قضایی ایران، برخی از دادگاه‌ها رأی داور را به دلیل ابلاغ نشدن به خوانده و درنتیجه فراهم نبودن امکان دفاع برای وی باطل اعلام نموده‌اند.[۱]

تعیین نحوه اطلاع از شروع داوری، ابلاغ و تسلیم رأی در اختلافات داخلی شرکت‌های سهامی به جهت تعدد طرفین، با چالش مواجه است. درواقع، یکی از مسائل مهم در این زمینه، دشواری شناسایی همه افراد ذی‌نفع در یک گروه است. بر خلاف شخص حقوقی شرکت یا مدیران آن، که ابلاغ و تسلیم رأی به آن‌ها با دشواری خاصی همراه نیست، در فرضی که شرکت، سهامداران فراوانی دارد، این مسئله می‌تواند چالش‌برانگیز باشد؛[۲] به‌ویژه زمانی که تمامی سهامداران درگیر در فرایند رسیدگی داوری شوند (Lennarz, 2010: 308).

به همین جهت در این موارد این سؤال پیش می‌آید: در اختلافات داخلی شرکت‌ها، با توجه به تعداد زیاد سهامداران و تعدد طرفین داوری، اطلاع از شروع داوری، ابلاغ و تسلیم رأی به چه صورت خواهد بود؟

در برخی کشورها مانند ترکیه، قانون تجارت[۳] دربردارنده‌ی مقررات مشخصی در مورد نحوه اطلاع سهامداران در خصوص روند رسیدگی‌هاست که شامل دعاوی مربوط به ابطال مصوبات مجمع عمومی شرکت نیز می‌شود. ماده ۴۴۸ قانون مذکور مقرر می‌دارد: هیئت‌مدیره باید بلافاصله تشکیل پرونده برای ابطال تصمیمات مجمع را اعلام نماید و تاریخ جلسه شفاهی[۴] را در اعلامیه ذکر کند و شرکت نیز باید شروع رسیدگی پرونده و تاریخ جلسه شفاهی را در پایگاه اینترنتی

---

۱ – دادنامه شماره ۸۹۰۹۹۷۰۲۲۸۷۰۰۵۵۳، شعبه ۲۷ دادگاه عمومی حقوقی تهران، ۱۳۸۹/۵/۱۲

۲ – برخلاف دعاوی مشتق که قانونگذار ایران با تعیین یک معیار، ادعای حداقل یک پنجم سهامداران را برای شروع فرایند رسیدگی کافی می‌داند (حتی اگر مابقی سهامداران با طرح دعوی مخالف باشند) در مورد داوری این ابهام وجود دارد که چه تعداد از سهامداران می‌توانند شروع کننده دعوی باشند؟ در خصوص مدیران شرکت، ماده ۱۲۱ لایحه اصلاحی قانون تجارت (مصوب۱۳۴۷) مقرر می‌دارد: «برای تشکیل جلسات هیئت مدیره حضور بیش از نصف اعضاء هیئت مدیره لازم است. تصمیمات باید با اکثریت آراء حاضرین اتخاذ گردد مگر آنکه در اساسنامه اکثریت بیشتری مقرر شده باشد»؛ از این رو برای مدیران حد نصاب مذکور کافی خواهد بود.

3 - Turkish Commercial Code (2011)

4 - Oral hearing

خود اعلام نماید و همچنین این خبر را از طریق روزنامه ثبت تجاری ترکیه[1] اعلام کند (Uyar, 2017: 181).

اما در نظام حقوقی ایران، قوانین داوری و آیین دادرسی مدنی، فاقد قواعد مشخص و راهگشایی در این خصوص می‌باشند؛[2] به همین دلیل در راستای رفع این مشکل، برخی از نویسندگان بیان داشته‌اند: برای رسیدگی منظم و مدیریت شده در این خصوص، لازم است اسامی تمامی سهامداران ثبت گردد تا اطمینان حاصل گردد که قبل از شروع فرایند داوری، همه سهامداران از وضعیت رسیدگی مطلع شده و می‌توانند به اختیار خود در فرایند رسیدگی شرکت نمایند (Yingvoragan, 2019: 20)؛ به‌طوری‌که هیچ سهامداری، نتواند با اقامه یک دعوی موجب اخلال در روند رسیدگی فعلی گردد (Kraft, 2010: 4).

اگرچه نظر فوق درصورتی‌که یک یا چند سهامدار به دلیل نقض حقوق خود، شروع‌کننده رسیدگی داوری باشند، امکان‌پذیر است، اما در فرضی که تمامی سهامداران یا تعداد کثیری از یک گروه سهامداران (همانند سهامداران دارای سهام ممتاز) طرف رسیدگی داوری باشند، شاید در عمل غیر ممکن باشد. باوجوداین با پذیرش قاعده اکثریت و اعلان از طریق نشر آگهی در این خصوص، لزومی به شناسایی همه افراد ذی‌نفع در یک گروه وجود نخواهد داشت.

در خصوص بهره‌گیری از شیوه ابلاغ از طریق نشر آگهی شاید گفته شود: ازآنجایی‌که ابلاغ از طریق نشر آگهی از مصادیق ابلاغ اوراق قضایی به غیر شخص مخاطب است، بنابراین این ابلاغ، هنگامی دارای اعتبار است که برای دادگاه محرز شود مخاطب از مفاد اوراق مطلع شده است؛[3] درنتیجه با توجه به تعدد سهامداران و دشواری اثبات آگاهی آنان، ابلاغ از طریق نشر آگهی فاقد

---

1 - Turkish Trade Registry Gazette

۲ – ماده ۴۸۴ قانون آیین دادرسی مدنی، مقرر می‌دارد: « ....ترتیب تشکیل جلسه و نحوه رسیدگی و دعوت برای حضور در جلسه، توسط داوران تعیین خواهد شد. در مواردی‌که ارجاع امر به داوری از طریق دادگاه بوده، دعوت به‌حضور در جلسه به‌موجب اخطاریه دفتر دادگاه به‌عمل می‌آید»؛ همچنین ماده ۴۸۵ قانون مذکور مقرر می‌دارد:«چنانچه طرفین در قرارداد داوری طریق خاصی برای ابلاغ رأی داوری پیش‌بینی نکرده باشند، داور مکلف است رأی خود را به دفتر دادگاه ارجاع‌کننده دعوا به داور یا دادگاهی که صلاحیت رسیدگی به اصل دعوا را دارد تسلیم نماید. دفتر دادگاه اصل رأی را بایگانی نموده و رونوشت گواهی شده آن را به‌دستور دادگاه برای اصحاب دعوا ارسال می‌دارد».

۳ – دادنامه شماره ۹۴۰۹۹۷۰۹۱۰۰۰۰۳۰۱، شعبه ۲۷ دیوان عالی کشور، مورخ ۱۳۹۴/۰۴/۰۹

وجاهت است.

اما با توجه به جایگاه و اهمیت نشر آگهی در مقررات حقوق شرکت‌ها و تأکید قانون‌گذار ایران بر لزوم انتشار مهم‌ترین تغییرات شرکت در روزنامه کثیرالانتشار شرکت و «با توجه به این‌که اصل ابلاغ جزو اصول آیین دادرسی مدنی است»، باید از سوی داوران مورد توجه واقع شود؛ ولی شیوه ابلاغ که جزو تشریفات آیین دادرسی مدنی است، لازم نیست منطبق با مقررات امری قانون آیین دادرسی مدنی باشد؛[۱] بنابراین می‌توان گفت در کنار شرط داوری در اساسنامه شرکت، ابلاغ از طریق نشر آگهی را نیز می‌توان به‌عنوان روش آگاهی طرفین اختلافات داخلی شرکت قید نمود.[۲]

۲-۲-۳. اصل محرمانه بودن

سومین اصلی که اجرای دقیق آن در اختلافات درون‌شرکتی چالش‌هایی را به همراه دارد، اصل محرمانه بودن داوری است؛ چراکه در یک اختلاف تجاری، احتمالاً برخی از اسرار تجاری، داده‌ها و غیره افشا می‌شود. معمولاً بعضی از طرفین داوری از اینکه همه اطراف داوری از برخی اطلاعات یا اسرار تجاری مهم مطلع گردند، احساس خوبی نخواهند داشت (Hackman, 2009: 17)؛ به همین جهت ممکن است برخی از طرف‌های اختلاف از ارائه همه اسناد و اطلاعات مؤثر در اختلاف خودداری نمایند و فرایند داوری را با مشکل مواجه کنند؛ به‌عنوان‌مثال الزامات مربوط به اطلاعات درباره رویدادها و تصمیمات شرکت که بر قیمت اوراق بهادار و تصمیم سرمایه‌گذاران تأثیر فراوان دارد ازجمله این اطلاعات است. در داوری‌های تجاری بین‌المللی نیز اگرچه نخستین موضوعی که مشمول تعهد محرمانه بودن می‌شود، خود اختلاف موجود و داوری میان طرفین است، اما این مورد در حقوق شرکت‌ها با استثنا مواجه است؛ زیرا امروزه افشای

۱ – دادنامه شماره ۹۲۰۹۹۷۰۲۲۱۵۰۰۶۱۰، شعبه ۱۵ دادگاه تجدیدنظر استان تهران، مورخ ۱۳۹۲/۵/۲۳

۲ – همچنین می‌توان با استفاده از وحدت ملاک ماده ۷۴ قانون آیین دادرسی مدنی که مقرر می‌دارد: «در دعاوی راجع به اهالی معین اعم از ده یا شهر یا بخشی از شهر که عده آنها غیر محصور است علاوه بر آگهی مفاد دادخواست به شرح ماده قبل، یک نسخه از دادخواست به شخص یا اشخاصی که خواهان آنها را معارض خود معرفی می‌کند ابلاغ می‌شود»، بیان داشت: در اختلافات داخلی شرکت‌ها نیز علاوه بر نشر آگهی، باید سهامدار یا سهامدارانی که دارای اکثریت سهام هستند، طرف، قرار گیرند.

اطلاعات به‌عنوان یکی از شاخصه‌های کلیدی نظام اداره شرکت‌ها (حاکمیت شرکتی) شناخته می‌شود که عدم اجرای آن در نظام‌های حقوقی همراه با ضمانت اجرای مدنی و انتظامی است (Taghipour & Abedi, 2019: 419-422)؛ بنابراین اگرچه در اختلافات داخلی شرکت‌ها طرفین اصولاً مکلف‌اند جنبه محرمانه بودن داور و همه اطلاعات و اسناد و مدارکی که در حین داوری ایجاد شده یا افشا می‌شوند را حفظ کنند، اما افشای این اسناد یا اطلاعات باید جهت احقاق حق آن‌ها یا در راستای اعتراض نسبت به رأی داوری با حفظ اصل حسن نیت باشد (Taghipour, 2013: 317).

۳. امکان‌سنجی ادغام داوری‌های چندجانبه

با توجه به چالش‌های داوری‌های چندجانبه برخی از نویسندگان موضوع ادغام داوری‌ها را مطرح کرده‌اند. به همین جهت ابتدا مزایا و معایب ادغام داوری‌های چندجانبه و پس‌ازآن، شرایط ادغام داوری‌های چندجانبه بررسی خواهد شد.

۳-۱. مزایا و معایب ادغام داوری چندجانبه

از نظر برخی از نویسندگان، برای جلوگیری از مشکلات مربوط داوری‌های چندجانبه، بهترین راهکار این است که همه اختلافات مربوط به یک اتفاق واحد با هم و در یک داوری رسیدگی شود (Redfern & Hunter, 2015: 73). از نظر این گروه، ادغام داوری‌های چندجانبه دارای مزایای متعددی برای شرکت‌های تجاری بدین شرح است؛ نخست آنکه، یک داوری منفرد در برخی شرایط همانند دعاوی در محاکم قضایی می‌تواند کارآمدتر از دو یا چند داوری جداگانه باشد. انجام یک رسیدگی موجب صرفه‌جویی در هزینه‌های حقوقی کلی، هزینه‌های داوران، وقت شهود، تلاش برای تهیه مقدمات رسیدگی و سایر هزینه‌هایی که در دادرسی وجود دارد، می‌شود (Born, 2016: 282)؛ دوم آنکه، ادغام داوری، صدور آرای متناقض را که درنتیجه دو یا چند رسیدگی ممکن است پدیدار شود، کاهش می‌دهد (Born, 2016: 282).

این گروه از نویسندگان، چندین روش برای ادغام پیشنهاد کرده‌اند. این روش‌ها شامل

داوری‌های رشته‌ای،[1] جلسات دادرسی هم‌زمان (با داور یکسان برای همه داوری‌های مختلف)، ادغام با حکم دادگاه و ادغام با رضایت طرفین می‌شود (Redfern & Hunter, 2015: 73).

بااین‌حال به چند دلیل به نظر می‌رسد ادغام داوری چندجانبه در اختلافات درون شرکتی همواره امری مطلوب نباشد؛ نخست آنکه، ادغام داوری، در خصوص تعیین داوران، مسئله محرمانگی در داوری و طولانی شدن فرایند رسیدگی می‌تواند مشکلاتی را به دنبال داشته باشد (Born, 2016:282-283). دوم آنکه، ادغام داوری‌ها که موجب پیدایش بیش از دو طرف در یک داوری یکسان خواهد شد، امکان برخورد مساوی با همه اطراف که موجب رضایت آن‌ها گردد را دشوار می‌سازد (Hackman, 2009: 17). سوم آنکه، یکی دیگر از مشکلات عملی مربوط به ادغام اجباری، نحوه تعیین هیئت‌داوران است؛ زیرا هریک از موافقت‌نامه‌های داوری ممکن است، روش متفاوتی برای تعداد و نحوه انتصاب دیوان داوری ارائه دهند؛ بنابراین در صورت حکم به ادغام اجباری توسط دادگاه، تصمیم‌گیری در خصوص تعداد داوران و نحوه انتصاب آنان ممکن است مشکلاتی را به همراه داشته باشد.

۳-۲. شرایط ادغام داوری چندجانبه

در مواردی که ادغام داوری‌های چندجانبه، امری مطلوب تلقی می‌گردد، وجود دو شرط، شامل موافقت همه طرفین اختلاف و ارتباط اساسی میان دو دعوا ضروری است که در این قسمت در مورد هر یک توضیح داده می‌شود.

۳-۲-۱. موافقت همه طرفین اختلاف

از نظر بیشتر نویسندگان، ماهیت داوری به‌گونه‌ای است که بر پایه اعتباری که از رضایت طرفین می‌گیرد، شکوفا می‌شود. این موضوع، ناشی از مبنای اصل اختیار طرفین داوری است؛ بنابراین برای اینکه رسیدگی به یک داوری چندجانبه امکان‌پذیر باشد، باید همه طرفین اختلاف با آن موافقت کرده باشند (Cremades & Madalena, 2008: 537)؛ درنتیجه در مواردی که هر یک از طرف های اختلاف، ادغام را به نفع خود ندانسته و با آن مخالف باشد، نباید به این امر

---

1 - String arbitrations

مبادرت شود.

در بیشتر نظام‌های حقوقی نیز ادغام داوری‌ها معمولاً تنها در مواردی امکان‌پذیر است که همه طرفین با چنین اقدامی در توافقنامه داوری اصلی، موافقت نموده باشند؛ به‌عنوان‌مثال در نظام حقوقی انگلستان، قانون داوری انگلیس (مصوب ۱۹۹۶) در ماده ۳۵ مقرر می‌دارد: «تا زمانی که طرفین موافقت نکنند تا چنین اختیاری را به دیوان داوری اعطا نمایند، دیوان هیچ قدرتی برای دستور ادغام یا برگزاری جلسات رسیدگی هم‌زمان ندارد» (Arbitration Act 1996, section 35).

باوجوداین در برخی از کشورها به دلایل متعدد ازجمله با استناد به ملاحظات کارآیی و عدالت یا انصاف، از رویکرد ضرورت وجود توافق برای ادغام، عدول نموده‌اند که درواقع این رویکرد، استثنائاتی بر لزوم به رسمیت شناختن اصل اختیار طرفین است (Born, 2016:282-283). چنین رویکردی را در نظام قضایی آمریکا می‌توان مشاهده نمود. در ایالات‌متحده آمریکا وضعیت ادغام اجباری از یک ایالت به ایالت دیگر متفاوت است. اگرچه قانون داوری فدرال[1] به‌صراحت به مسئله ادغام، الحاق طرف دعوا یا ورود ثالث اشاره‌ای ندارد، اما برخی دادگاه‌های آمریکا همواره بر این عقیده بوده‌اند: قانون داوری فدرال، دارای یک اختیار ضمنی برای محاکم است که به آن‌ها اجازه ادغام داوری را می‌دهد؛ حتی اگر طرفین توافق نکرده باشند که ادغام با حکم دادگاه باشد. یک نمونه از این دیدگاه را در پرونده کمپانی اسپانولیا[2] می‌توان مشاهده نمود. در این پرونده، دادگاه رسیدگی‌کننده، سه طرف یک اختلاف را مکلف نمود تا در داوری ادغام شده، شرکت نمایند. دادگاه در این خصوص چنین استدلال نمود: «ما بر این عقیده هستیم که اهداف آزادی‌خواهی قانون داوری فدرال، ایجاب می‌کند که قانون مذکور به‌گونه‌ای تفسیر شود تا اجازه و حتی تشویق رسیدگی‌های داوری را در پرونده‌های مناسب فراهم آورد.» در این پرونده، دادگاه به‌منظور ادغام به وجود توافق در مورد ادغام، تکیه ننمود؛ بلکه تنها به منافع کارآیی استناد نمود (Born, 2016: 284).

بااین‌حال، علیرغم این تصمیمات، در حال حاضر بیشتر محاکم آمریکا، استدلال مطرح شده در

1 - The Federal Arbitration Act
2 - Compania Espanola de Petroleos, SA v. Nereus Shipping, 1974

پرونده مذکور را رد نموده و معتقدند که قانون داوری فدرال، مجوز ادغام داوری‌های چندجانبه را در غیاب توافق طرفین مبنی بر چنین اقدامی نمی‌دهد. همان‌گونه که دادگاه استیناف حوزه دوم ایالات‌متحده آمریکا[1] در پرونده دولت انگلیس علیه شرکت بوئینگ[2] مقرر داشت: «دادگاه مجاز نیست در امر داوری خصوصی دخالت نماید تا دیدگاه خود را تحمیل نماید» و اگر طرفین قرارداد بخواهند تمام اختلافات ناشی از موقعیت عملی مشابه را در یک رسیدگی داوری حل‌وفصل نمایند، می‌توانند به‌سادگی ادغام داوری‌ها را در بندهای قرارداد داوری که طرف آن هستند، پیش‌بینی نمایند (Born, 2016:282).

حال که مشخص شد شرط ادغام، رضایت طرفین است این سؤال مطرح می‌شود که آیا دادگاه بر مبنای رضایت ضمنی نیز می‌تواند مبادرت به ادغام نماید؟

در پاسخ برخی از حقوقدانان بیان داشته‌اند: در بیشتر موارد موافقت‌نامه‌های داوری به‌صراحت به مسئله ادغام نمی‌پردازند؛ بااین‌حال، این به معنای آن نیست که نتوان توافق بر ادغام را به‌صورت ضمنی پذیرفت. رضایت ضمنی در بسیاری موارد از مجموع اوضاع‌واحوال موجود، قابل استنباط است؛ به‌عنوان‌مثال، موافقت طرفین بر ارجاع اختلاف به داوری در یک کشوری که اجازه تلفیق داوری اجباری را می‌دهد، به معنای آن است که طرفین به‌طور ضمنی، با یک ادغام اجباری موافقت نموده‌اند؛[3] همچنین طرفین متعددی که یک قرارداد داوری را امضا می‌کنند، صریحاً موضوع داوری چندجانبه را تحت حاکمیت اراده خود درآورده و رضایت خود را به رسیدگی داوری چندجانبه اعلام می‌کنند؛ بنابراین هنگامی طرفین پرونده‌های داوری متعددی را تشکیل می‌دهند، می‌توانند پرونده‌ها را برای رسیدگی واحد نزد یک دیوان داوری ادغام نمایند؛ مشروط بر اینکه ادغام مطابق اراده طرفین باشد یا یک بند در توافقنامه داوری این موضوع را قید نموده باشد. همچنین، قرار دادن موادی که داوری چندجانبه را در اساسنامه شرکت تعیین می‌نمایند، می‌تواند به‌صورت ضمنی، نشان‌دهنده موافقت کلیه سهامداران و سایر ارکان شرکت بر ادغام داوری‌های موازی باشد (Uyar, 2017: 193).

---

1 - Second Circuit
2 - Government of the United Kingdom v. Boeing Co
3 - Davidson, F., Arbitration (Scottish Universities Law Institute, 2000)

این نظر در نظام قضایی آمریکا از سوی برخی از قضات نیز پذیرفته شده است؛ به‌عنوان‌مثال، تعدادی از دادگاه‌های آمریکا معتقدند در مواردی که قرارداد طرفین ساکت است، ادغام می‌تواند از مفاد و ساختار قراردادی و همچنین از لحاظ کارآیی به‌صورت ضمنی قابل استنباط باشد (Born, 2016:286). درواقع اگر قرارداد طرفین به‌صراحت اجازه ادغام را ندهد، دادگاه در تصمیم‌گیری در خصوص مجاز بودن به ادغام قرارداد می‌تواند به روش‌های معمول تفسیر قرارداد متوسل شود.[۱]

۳-۲-۲. ارتباط اساسی میان دعاوی

داوری چندجانبه ممکن است تحت یکی از دو موقعیت‌های زیر به وجود بیاید؛ نخست آنکه اطراف متعدد در قراردادهای متعدد اما مرتبط با موضوع اختلاف وجود داشته باشند. در این وضعیت (که در پروژه‌های بزرگ ساختمانی بسیار معمول است)، چندین نهاد، قراردادهای مختلف اما مرتبط با یکدیگر منعقد می‌کنند؛ دوم آنکه جایی که اطراف متعدد در قرارداد واحد وجود دارند. در این موارد چندین طرف در قالب یکی از انواع مشارکت‌های تجاری،[۲] پارتنرشیپ[۳] و کنسرسیوم[۴] بر اساس قراردادی که حاکم بر یک رابطه تجاری است گرد هم می‌آیند. در حقوق ایران با عنایت به ماهیت اساسنامه و پذیرش آن در روابط سهامداران و سایر ارکان شرکت که شرط داوری، یکی از بخش‌های توافق جمعی تلقی می‌گردد (Khodabakhshi, 2014: 191)، اختلافات به وجود آمده در روابط سهامداران و سایر ارکان شرکت را می‌توان مصداقی از اطراف متعدد در قرارداد واحد دانست (Redfern & Hunter, 2015: 202). در همه موارد فوق، میان دعاوی، ارتباط وجود دارد.

از نظر بیشتر نویسندگان، ارتباط میان پرونده‌ها یکی از شروط اصلی برای ادغام پرونده‌ها است (Uyar, 2017: 191). از نظر آنان، برای ادغام داوری‌های چندجانبه، وجود درجه بالایی از ارتباط میان پرونده‌های در حال رسیدگی که تصمیم اتخاذ شده در یکی از آنها به‌طور مستقیم، مؤثر بر

1 - Connecticut Gen. Life Ins. Co. v. Sun Life Assur. Co. of Canada, 210 F.3d 771 (7th Cir. 2000)
2 - Joint ventures
3 - Partnerships
4 - Consortia

دیگری باشد، ضرورت دارد (Cremades & Madalena, 2008: 534)؛ ازاین‌رو معیارهای مختلفی برای تشخیص ارتباط اساسی می‌توان در نظر گرفت؛ ازجمله آنکه پرونده‌ها دارای اشتراکات حقوقی و واقعی متعددی باشند. در این راستا پرونده ذیل را به‌عنوان نمونه می‌توان ذکر نمود. در پرونده شرکت سیتی و جنرال،[1] خواهان قراردادی با شرکت کایر[2] در خصوص کارهای بازسازی در لندن منعقد نمود. خواهان همچنین دو توافق جداگانه با شرکت ای. وای. اچ[3] به‌عنوان مدیر پروژه و برآوردکننده پروژه[4] منعقد نمود. بند ۱۷ قرارداد بیان می‌داشت: اگر هرگونه اختلاف ناشی از این سند اساساً مربوط به موضوعات مطرح شده در اختلاف مربوط دیگر باشد یا به آن مرتبط باشد، اختلاف باید به داور منسوب شده که برای اختلاف مربوط تعیین شده است، ارجاع شود. اتمام پروژه تا ۸۰ هفته به تأخیر افتاد و هزینه‌ها و مخارج بسیار بیشتر از برآورد اولیه بود؛ بنابراین شرکت سیتی، داوری را علیه شرکت کایر آغاز نمود و تلاش نمود ادعای علیه ای. وای. اچ. را به دلیل عدم اجرای وظیفه نظارت معقول و دقت کافی به‌عنوان مدیر پروژه و برآوردکننده آن، به همان داوری ارجاع دهد. در مقابل شرکت ای. وای. اچ. این موضوع را به دلیل عدم ارتباط اساسی میان دو اختلاف در دادگاه فناوری و ساخت‌وساز[5] به چالش کشید.

دادگاه فناوری و ساخت‌وساز در حکم خود علیه شرکت ای. وای. اچ. استدلال نمود که هدف از این بند در قرارداد، جلوگیری از رسیدگی‌های متعدد است که به‌احتمال‌زیاد موجب افزایش هزینه و صدور آرای متعارض خواهد شد و ازآنجایی‌که بخش عمده این موضوعات با یکدیگر مرتبط بوده‌اند، بند ۱۷ قرارداد مذکور اعمال خواهد شد. بر همین اساس، دادگاه دستور داد که این اختلاف توسط همان داوری که به اختلاف کایر رسیدگی می‌کند، مورد رسیدگی قرار گیرد.[6]

---

1 - City & General (Holborn) Ltd. V. AYH Plc (2005)
2 - Kier
3 - AYH
4 - Quantity surveyor for the project
5 - Technology and Construction Court

۶ – به زعم برخی از حقوقدانان ترکیه‌ای در نظام حقوقی این کشور، برای جلوگیری از مواردی که ممکن است بر قابلیت اجرای رأی نهایی تأثیر بگذارد، زمان وضع قواعد مربوط به ادغام داوری، طرفین باید موارد زیر را تصریح نمایند: ۱- مفاد یا محتوای ارتباط مورد نیاز برای ادغام؛ ۲- مرحله‌ای از پرونده که ادغام در آن ممکن است؛ ۳- فرایند ادغام؛ ۴- تعیین قراردادهایی که باید در صورت عقد چندین قرارداد گنجانده شود، مانند قراردادهای زنجیره‌ای یا گروه شرکت‌ها. همچنین در حقوق این کشور شرایطی که در آن الحاق شخص ثالث اعمال می‌شود مشخص شده است که شامل مواردی است که افراد

٤. نتیجه

داوری به‌عنوان یکی از سازوکارهای حل اختلاف، جایگاه مهمی در حقوق دارد؛ باوجوداین به‌کارگیری این نهاد در حقوق شرکت‌ها با ابهامات و چالش‌هایی مواجه است؛ زیرا حقوق شرکت‌ها دربردارنده‌ی طیف وسیعی از اشخاص ذی‌نفع می‌باشد که صدور رأی قابل‌اجرا در داوری، مستلزم رعایت حقوق اکثر طرفین می‌باشد؛ بنابراین بحث داوری چندجانبه در اختلافات داخلی شرکت‌ها، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. به همین جهت، این پژوهش به بررسی مهم‌ترین چالش‌های داوری چندجانبه در این قبیل اختلافات و شرایط ادغام این نوع از داوری‌ها پرداخته است. بررسی‌های به‌عمل‌آمده نشان می‌دهد در بیشتر کشورها ازجمله ایران، در خصوص چالش‌های داوری چندجانبه در اختلافات داخلی شرکت‌ها قوانین و مقررات جامع و کاملی وجود ندارد و تنها قانون‌گذاران و رویه قضایی در برخی کشورها به این موضوع به‌صورت پراکنده پرداخته‌اند؛ درنتیجه برای به حداقل رسانیدن مشکلات احتمالی مربوط به رسیدگی داوری چندجانبه پیشنهادهایی ارائه می‌گردد؛ نخست آنکه، موافقت‌نامه‌های داوری باید شامل سازوکارهای مربوط به اطلاع‌رسانی و نحوه مشارکت سهامداران و انتخاب دیوان داوری باشند تا اطمینان حاصل گردد که همه طرفین به‌طور مساوی در رسیدگی داوری مشارکت می‌نمایند؛ دوم آنکه، شرایط و زمان استفاده از سازوکارهایی از قبیل ادغام یا الحاق شخص ثالث باید مشخص گردد؛ سوم آنکه، در خصوص طرفین موافقت‌نامه داوری که در رسیدگی‌های مراحل داوری

متعدد از یک حق بهره‌مند می‌شوند یا دارای ادعاهای متقابل علیه یکدیگر هستند و قانون ماهوی برای همه آنها یک تصمیم واحد را لازم می‌داند؛ به‌عنوان مثال پرونده‌های مربوط به مالکیت مشترک یک دارایی یا حق، پرونده‌هایی که مربوط به تخلیه املاک اجاره داده شده بر اساس قرارداد با بیش از یک مالک یا مستأجر است؛ بنابراین برای جلوگیری از مختومه شدن پرونده و دستیابی به الحاق پرونده‌ها، طرفین باید مقید به توافق داوری بوده و در مهلت مقرر در توافقنامه داوری به پرونده بپیوندند. اگر تمام طرفین الحاق داوری، طرف قرارداد داوری نباشند، نمی‌توانند به داوری ملحق شوند، مگر اینکه خواندگان این دعوا به این الحاق رضایت دهند؛ وگرنه در غیر اینصورت، این مورد می‌تواند مطابق بند ۳ ماده ۱۱ کنوانسیون نیویورک به‌عنوان یکی از موارد ابطال رأی داوری مطرح گردد (Uyar, 2017: 175)؛ در همین راستا در مواردی که شخصی ثالث به جای ادغام پرونده‌ها، به‌عنوان شخص ثالث به پرونده، ملحق می‌شود نیز باید ۱- شرایط الحاق شخص ثالث؛ ۲- نوع الحاق شخص ثالث (اصلی یا تبعی)؛ ۳- مرحله‌ای از پرونده تا زمانی که ادغام امکان پذیر است؛ ۴- حقوق شخص الحاق شده؛ ۵- تأثیر رأی بر طرف ملحق شده، درج شود (Uyar, 2017: 188)

مشارکت نمی‌کنند و بدون حسن نیت ادعای عدم الزام به رأی صادره نهایی را دارند، برای جلوگیری وقوع چنین وضعیتی باید در قرارداد داوری به‌صراحت تصریح گردد که آرایی که در چنین مواردی صادر می‌گردد، طرفینی را که علیرغم داشتن فرصت در داوری مشارکت ننموده‌اند را نیز ملزم نماید؛ چهارم آنکه، در خصوص ادغام داوری‌های موازی و استفاده از معیار رضایت ضمنی، نباید بر اساس تفسیر گسترده، همواره رضایت به ادغام را منتسب به طرف‌های اختلاف نمود؛ زیرا افراط در این موضوع می‌تواند موجب کاهش محبوبیت و کارآمدی داوری در میان شیوه‌های حل‌وفصل اختلافات شود. در آخر پیشنهاد می‌شود در اصلاحات آتی قانون داوری، آیین دادرسی مدنی یا قوانین تجاری، قانون‌گذار ایران به مشخص نمودن سازوکارهای اجرای شرط داوری در اختلافات داخلی شرکت‌ها، توجه بیشتری نماید و رویه قضایی نیز با مشخص نمودن آیین داوری در اختلافات درون‌شرکتی به‌طور صریح و شفاف، گامی مؤثر در زمینه ترغیب شرکت‌ها به درج این شرط در اساسنامه خود فراهم آورد.

References

[1] Abedi Firoozjaei, Ebrahim. (2019). A speech on the philosophy of corporate law; Commercial Company, Creature of Spontaneous Order or Artificial Order?, Quarterly Journal of Private Law Studies, Volume 49, Number 1. (In Persian)

[2] Amir Moezi, Ahmad. (2009). International Arbitration in Commercial claims, Tehran, Dadgostar Publishing, Second Edition. (In Persian)

[3] Born, Gary. (2016), International arbitration: law and practice. Wolters Kluwer.

[4] Christian, Borris. (2012) Arbitrability of corporate law disputes in Germany", German Arbitration Institute (DIS).

[5] Cremades, Bernardo M., and Ignacio Madalena. (2008). Parallel proceedings in international arbitration." Arbitration International 24.4.

[6] Giovanni M. Ughi. (1980). The Use of Arbitration Clauses in Governing Instruments of Corporate Entities as a Means of Settling Disputes among Shareholders or among Companies and their Shareholders. 8 Int'l Bus. Law.

[7] Holtzman, Robert A(2008). "The Role of Arbitrator Ethics." DePaul Business and Commercial Law Journal, 7(3).

[8] ICC Commission on International Arbitration.(1995). 'Final Report on Multi-party Arbitrations', in 6 ICC International Court Arbitration Bulletin, no. 1.

[9] Joneidi, Laia(2009). Execution of Foreign Commercial Arbitration verdicts, Tehran, Shahr-e Danesh, First Edition. (In Persian)

[10] Kashani, Javad and Sheykhiani, Mehdi.(2011). ICC Arbitration Rules on

Multiple Parties, and Multiple Contracts, Bi-Quarterly Journal of Legal Research, No. 19. (In Persian)
[11] Khedri, Saleh. (2014). Procedural principle in International Commercial Arbitration, Quarterly Journal of Private Law Studies, Volume 44, Number 4. (In Persian)
[12] Khedri, Saleh. (2015). Fair Trial in International Commercial Arbitration, Comparative Law Studies, Volume 6, Number 2. (In Persian)
[13] Khodabakhshi, Abdullah. (2014). Arbitration Law and related disputes in judicial procedure, Tehran, Anteshar Co., Third Edition. (In Persian)
[14] Khodkar, Reza and Rahmati, Parviz. (2021). Majority Rule in Joint Stock Companies; Principles and Territory, Tehran, Anteshar Co., First Edition. (In Persian)
[15] Kondev, Dimitar. (2017). Multi-party and Multi-contract Arbitration in the Construction Industry. John Wiley & Sons.
[16] Lee, Joseph. (2017). "Intra-corporate dispute arbitration and minority shareholder protection: a corporate governance perspective." Arbitration: The International Journal of Arbitration, Mediation and Dispute Management 83.1.
[17] Mafi, Homayoun and Tari, Hossein. (2015). Validity of Res Judicata of Arbitration Awards in the Iranian and American Law, Comparative Law Research, Volume 19, Number 4. (In Persian)
[18] Nana Adjoa Hackman.(2009). the Problem of Arbitration & Multi-Party / Multi-Contract Disputes: Is Court-Ordered Consolidation an Adequate Response? University of Dundee.
[19] Olivier, Caprasse. (2006). 'The Setting up of the Arbitral Tribunal in Multi-Party Arbitration', in International Business Law Journal, no. 2.
[20] Oluomi Yazdi, Hamidreza and Derakhshannia, Hamid.(2018) Court intervention in appointing an arbitrator; Legal Pathology, Judicial Procedure and Model Presentation, Quarterly Journal of Private Law Research, Year 6, Issue 22. (In Persian)
[21] Peter, Kraft. (2010) "German Federal Court of Justice refines the criteria for the admissibility of arbitration clauses: Bundesgerichtshof (II ZR 255/08) Case Comment" 13, 1 International Arbitration Law review.
[22] Raeschke-Kessler, Hilmar (2012) "The Arbitrability of Intra-corporate Disputes in a German GmbH–A Comment on OLG Frankfurt am Main, 2010." Essays in Honour of Hans Van Houtte/ed. by P. Wautelet, T. Kruger & G. Coppens. Oxford, Hart Publishing.
[23] Redfern, Alan, and Martin Hunter. (2015). Law and practice of international commercial arbitration. Sweet & Maxwell. Sixth Edition.
[24] Taghipour, Bahram and Abedi, Hossein.(2019). The approach of the Iranian legal system to the key features of the corporate governance system, Quarterly Journal of Private Law Studies, Volume 49, Number 3. (In Persian)
[25] Taghipour, Bahram. (2013). Confidentiality of Arbitration, Private Law Quarterly, Year 10, No. 2, (In Persian)

[26] Tahmasebi, Ali.(2015). Reflections on disputes Derived from the Perspective of Judicial Law, Bi-Quarterly Journal of Civil Law Knowledge, Fourth Year, No. 2. (In Persian)
[27] Thomas, Lennarz.(2010). “Germany: GmbH shareholder disputes now arbitrable Case comment” 76, 2 Arbitration.
[28] Uyar, Aysel Cetinkaya. (2017). "Arbitration of Intra-Corporate Disputes in Turkish Law." Peter Lang Publishing.
[29] Wendy Kennett. (2013). “Arbitration of intra-corporate disputes” International Journal of Law and Management, vol 55, issue5.
[30] Yingvoragan, Pakorn. (2019). The Use of Arbitration in Corporate Disputes: International and Thai Perspectives, LLM thesis, Bureau of Foreign Affairs.